

Boekbespreking

De fossiele zeezoogdieren van Nederland. Van minizeehond tot reuzenpotvis, door K. Post & N. Peters. Uitgeverij GBU printmedia, Urk, 2023. 111 pp. ISBN 978-90-829559-2-7 NUR-259. Prijs: € 19,50; te bestellen via uitgaven.gbu.nl/boeken/

Wat als de 'Chicxulub meteoriet', een slordige 66 miljoen jaar geleden, niet was ingeslagen op het Mexicaanse schiereiland Yucatán? Nou, dan was er van die enorme explosie aan zoogdieren (die het stokje zouden gaan overnemen van de dino's – minus de vogels, uiteraard) ná die klap geen sprake geweest. En daarmee dus evenmin een terugkeer naar zee onder diverse landzoogdieren en bijgevolg: geen zeehonden, zeekoeien en walvissen.

Gelukkig is het anders gelopen, zoals in dit handzame en fraai vormgegeven boekwerk wordt uitgelegd. Het is geschreven door twee amateurpaleontologen die hun sporen in de Nederlandse vertebratenwereld al ruimschoots hebben verdiend, waarvan acte in de literatuurlijst van dit boek.

In de delta die Nederland heet zijn opvallend veel fossielen van zeezoogdieren te vinden: het gaat dan niet om (bijna) complete skeletten, maar om losse onderdelen daarvan, zoals wervels, tanden, gehoorbeenderen, kaken en ribben. Ook fraai, en minstens zo spannend, omdat je je fantasie erop kunt loslaten en het duiden van dit soort puzzelstukjes veel voldoening biedt. Het boek kent een logische indeling. Eerst wordt uitgelegd wat zeezoogdieren eigenlijk zijn, waar in Nederland we fossiele resten daarvan kunnen aantreffen, en hoeveel groepen we kunnen onderscheiden. Tot slot volgt een korte opsomming van welke Nederlandse musea (fossiele) zeezoogdieren tentoonstellen. Achtereenvolgens passeren walvisachtigen, vinvoetigen (zeehonden, zeeleeuwen en walrussen) en zeekoeien de revue. Hun evolutie (weergegeven in prachtige, strakke stambomen, of cladogrammen) komt aan bod, alsook hun skeletbouw, met de nodige vaktermen. In aparte, lichtblauwe 'tekstboxen' volgt hier en daar verdergaande informatie, o.a. over de schedelbouw bij walvissen, over het sprongbeen dat zo belangrijk is gebleken in de evolutie van hertachtige dieren naar de huidige walvissen, over horen onder water (en echolocatie) en over holotypes. Klip en klaar uitgelegd en daarmee dus ook ideaal voor het (voortgezet) onderwijs!

Daarna zijn oerwalvissen (Basilosauridae), echte walvissen (Balaenidae), basale vinvissen (Cetotheriidae), vinvissen (Balaenopteridae), grijze walvissen (Eschrichtiidae), haaiantanddolfijnen (Squalodontidae), potvissen (Physeteridae) en diverse groepen dolfijnen aan de beurt. Zij vormen de hoofdmoot van dit boek en worden

telkens voorzien van informatie over in ons land gevonden fossiele vertegenwoordigers. Een deel daarvan werd recentelijk beschreven als nieuw geslacht en/of nieuwe soort, en draagt fraai klinkende namen zoals *Tranatocetus maregermanicum*, *Nehalaennia devossi* en *Scaldiporia vandokkumi*.

Zeehonden, walrussen en doejons komen eveneens aan bod, maar nemen slechts dertien pagina's in beslag – er worden simpelweg minder fossielen van deze dieren in ons land gevonden. Maar dat maakt hen niet minder interessant – integendeel! Dat Nederland, of wat we er nu onder verstaan, in het geologisch verleden vaak onder water stond, maken kaartjes van land-/zeeverdelingen tijdens het midden-/laat-Eoceen, laat-Mioceen en laat-Pleistoceen aanschouwelijk.

Daarnaast zijn er vele mooie sfeerfoto's van verzamelaars opgenomen, in klei-, zand- en grindputten en op het strand, de stevige wind trotserend. Het boek zit vol fraaie illustraties, niet alleen van anatomische details (die het tekstbegrip sterk bevorderen), maar ook reconstructies van toenmalig leven en eten in zee. De kaft is wat dat betreft heel inspirerend: laat-Miocene spitsnuitdolfijnen zwemmen de lezer bijkans tegemoet. De literatuurlijst is stevig (hulde daarvoor) en een index besluit het boek; daartussenin mag een foto van paleo-artiest Remi Bakker niet ontbreken – zijn modellen en sfeerbeelden zijn een lust voor het oog.

Kritiekpuntjes? Slechts een paar. Hier en daar hadden namen van genera en soorten cursief gedrukt moeten worden (bijvoorbeeld in Fig. 1.4 en op pagina 105), en een korte uitleg over zeepokken die op/in de huid van walvissen leven was ook welkom geweest. De laatste jaren is er veel onderzoek op dit gebied gedaan, met spannende resultaten over de migratiepatronen van uitgestorven soorten. Eveneens jammer is het feit dat het Natuurhistorisch Museum Maastricht niet op de lijst van musea-met-walvissen prijkt. Per slot van rekening zijn daar de schamele resten van de 'ENCI-walvis' tentoongesteld (waaraan in 2019 zelfs een heuse expositie werd gewijd; Jagt et al., 2019), naast losse skeletresten van walvissen en dolfijnen uit het Mioceen van Elsloo (Julianakanaal).

Mijn eendoordeel is uitermate positief – dit is een echte aanrader! Ik hoop van harte dat dit boekwerk ook in klaslokalen verplichte kost gaat worden en dat dit goede voorbeeld navolging gaat vinden en tot vele nieuwe projecten leidt.

John W.M. Jagt
Natuurhistorisch Museum Maastricht
john.jagt@maastricht.nl

Referentie

– Jagt, J.W.M., Harle, N., Minis, J. & Ramakers, E., 2019. Walvis. Vindplaats: Maastricht [Whale. Locality: Maastricht], 128 pp. Natuurhistorisch Museum Maastricht, Maastricht.